

Prof. E. Heide
kirjanduslik

Diplomitöö
370481

23.09.40. H. Annus.

Arstiteaduse
23.09.40. Z. Annus

E. V.
TARTU ÜLIKOOLI
DIPLOMATIKAKOOL
30. märts 1940
N° 103
TARTU

COLLATIO INSTITUUT.
=====

(diplomitöö)

Oskar Annus, stud.jur.

A. A.
2357

Tartus, 1940.a.

lap. 80 x 40 juur

S i s u k o r d .

	lk.
SISSEJUHATUS	3
I. osa	5
§1. Collatio. Mõiste ja analüüs.....	5
§2. Collatio areng rooma õiguses.....	13
a. collatio emancipatorum.....	13
b. collatio dotis.....	14
c, hilisem collatio.....	15
§3. Collatio teostamine.....	17
II. osa	
§4. Collatio kehtivas õiguses.....	18
§5. Collatio TsS eelnõu järgi.....	33

Osundatud teosed:

Heinrich Dernburg. "Pandekten" III jagu Berlin 1903.

Bernhard Windscheid "Lehrbuch des Pandektenrechts"
III jagu, Düsseldorf 1871.

Prof. D. Grimm "Lektsii po dogme rimskovo prava"
Riga 1924.

Dr. Carl Erdmann "Süstern des Privatrechts der
Ostseeprovinzen Liv-, Est- und
Curland" III jagu, Riga 1892.

Pietro Bonfante "Rooma õiguse ajalugu", tõlk. E.
Ein, Tartu 19³20.

Dr. E. Ilus'a loengud 1939.a.

Jur. ajakiri "Õigus" nr. 4. 1939.

S i s s e j u h a t u s .

Tsiviilõigust võib defineerida kui eraõiguslike normide kogu, millised korraldavad kodanikevahelisi suhteid ühiskonnas. Kodanikele on riigivõim siin jätnud suure vabaduse oma õiguste kaitsel ja segab ennast ainult siis vahele, kui seda nõuavad üldhuvid, või kui see on tervilik selleks, et mitte ei saaks häritud ühiskondlik elu. Pärimisõigust käsitledes näeme, et siin riigivõim on püüdnud kodanikele jätta üheltpoolt küll tegevusvabaduse oma varandusega ümberkäimises, kuid teisest küljest on siiski peetud vajalikuks korraldavalt vahele astuda kodaniku surma korral, mil surnud isiku varandus peab üle minema tema õigusjärglastele. Sest pole ühiskondliku elu vaatepunktilt mitte ükskõik, missugusesse olukorda jääb ühe isiku varandus peale tema surma. Nii mõjuks riiklikust seisukohast vaadatuna halvasti, kui

näiteks elujõuline talumajapidamine peale omaniku surma peaks kuuluma paljude pärijate vahel jagamisele ja seetõttu tekkiks mitu elujõuetut majapidamist. Nii näeme, et pärimise instituut pole mitte üksnes juriidiline-, vaid samal ajal ka sotsiaalne instituut ja riigivõim on ülesseadnud rida norme, mis aitavad korraldada pärandusjätja varanduse saatust tema üleminekul pärijatele. Ka collatio instituut kuulub selliste instituutide hulka, millega seadusandja on korraldanud pärijatevahelisi vahetusi ja on püüdnud ärahoida ülekohut varanduse jaotamisel.

I. o s a.

§ 1. Collatio. Mõiste ja analüüs.

Collatio all mõistame sellist pärija kohustust, juhul kui ta soovib pärandist osa saada, peab laskuma pärandaja poolt temale tehtud kingitused pärandustompu juurde arvata.

Balti õiguse kodifikatsioon nimetab sellist juhtu kui "Einwerfung des Vorausempfängenen".¹⁾ Sellist väljendust ei pea B.Windscheid mitte päris õigeks, sest sõnast "Einwerfen" võib nii aru saada, nagu peaks juurdearvamisele kuuluv varandus esiteks pärandustombuga tingimata liidetama ja seejärgi sünniks alles jagamine, mis pole aga mitte nii mõeldud.²⁾ Tema peab pare-

---

1) Dr. Carl Erdmann "System des Privatrechts des Ostseeprovinzen Liv-, Est- und Curland". Riga 1892. III jagu, lhk.470.

2) B.Windscheid "Lehrbuch des Pandektenrecht" Düsseldorf 1871. III jagu, lk.227.

maks väljendust "Beibringen". Collatio instituut tekkis preetorliku seadusandluse teel alanevate sugulaste seadusjärgse pärimise täiendusena, mille aluseks oli idee, et kõik ühe astme alanejad omavad ühesuguse õiguse pärandusele, ning seepärast pärandus jaotatakse võrdselt nende vahel.¹⁾ Kuid mitte igakord polnud see nii kergesti teostatav, vaid alles Collatio instituudi rakendamise teel.

Varasemas rooma õiguses oli olulise tähtsusega vahe võimuall olevate ja emantsipeeritud laste varandusliste õiguste vahel. Võimu all olevad lapsed ei saanud omandada isiklikku vara; kõik nende poolt omandatud varandus läks paterfamiliasele, seevastu aga võisid emantsipeeritud lapsed omandada isiklikku vara. Kui preetor hakkas kutsuma koos võimule allutatud lastega ka emantsipeeritud unde liberi, siis kerkis ülesse küsimus, mis nõudis lahendust. Kuna kõik isa eluajal, koos temale alluvate lastega, kogutud varandus üldise jagamise juures läheb ühisesse pärandustompu. Kui nüüd

---

1) Heinrich Dernburg "Pandekten", Berlin 1903. III j. lhk.271.

emantsipeeritud lapsed, koos võimu all olevatega, kutsuti surnud paterfamiliase varandusest osa saama, siis oli ilmne, et nad said seega ülekohtust kasu, kui nad ei tarvitsenud tuua oma erivarandust ühisesse pärandustempu. Preetor tunnustas selle nõude õigeks ja sel viisil tekkis collatio bonorūn^me liberi eman^cipati poolt.¹⁾

Nii siis aluseks sellele rooma õiguse collatio liigile oli vahe varanduslikus õigusvõimes võimule allutatud ja emantsipeeritud laste vahel. Hilisemas õiguses see vahe tugevnes veel enam, kuid ilmnis teist liiki kaalutlus, mis kinnitas collatio tarvidust. Isa oma eluajal võis jaotada ühele või teisele oma lastest suuremat või vähemat osa oma varandusest, näiteks kaasavara vormis, või donatio propter nuptias. Kui seda kõike mitte arvesse võtta üldise jagamise juures, siis saaks ilmselt võrdsus laste juures rikutud. Seda võrdsust aga peeti tarvilikuks kaitsta. Sellisel teel tekkis uus collatio tüüp, mille aluseks ei ole mitte laste

---

1) Prof. D.Grimm "Lektsii po dogme rimskovo prava".
Riga 1924, lhk.392.
Windscheid, op.cit. lhk. 228.
Dernburg, op.cit. lhk.272.

õigusvõime vahe, vaid fakt, et üks alanejaist on paterfamiliase eluajal saanud tema varast juba teatud osa, mis ei kuulu üldise reegli järele jagamisele teiste laste vahel. Nii võiksime aegade jooksul juba jaotada collatio 3-e liiki:

- a) collatio emancipatorum;
- b) collatio dotis;
- c) hilisem collatio.

Nende collatio üksikute liikide käsitlemise juurde tuleme hiljem, enne tuleks aga selgitada mõningaid probleeme, mis collatio instituudiga seoses ülesse kerkisid: nagu collatio subjekt, objekt jne. Nendest osa on teadlaste poolt leidnud ühtlast käsitlemist, kuid on terve rida küsimusi, kus arvamised on erinevad.

a) Collatio subjekt.

Collationiks kohustatud ja collationi õigustatud nõudma on alanejad kui niisugused, kes üksteise kõrval pärimisjärglusse astuvad. Kas pärimisjärglus seaduse reegli järgi saabub, või testamendi järgi, on ükskõik; ainult on testamentliku juhu jaoks nõuetav, et pärimisjärglusse kutsumine ka seadusjärgselt oleks saabu-

nud.¹⁾

b) Collatio objekt.

Varem asuti seisukohal, et põhimõtteliselt igasugune pärandusjätja kingitus kuulub juurdearvamisele ja sellest üldreeglist on vaid üksikuid erandeid olemas. See oli aga täiesti ekslik vaade. Collatiooni kohustusse kuulusid ainult:

- 1) kaasavara (dos);
- 2) pulmakingitus ja tütrele lubatud ese;
- 3) ~~m~~ilitia s.o. ostetav tulutoov teenistus (amet), millega pärandusjätja oma alanejat varustanud oli;
- 4) harilik kingitus, siis kui pärandusjätja seda just väljapaistvalt maininud on.

Vaade, mille järgi kõik juurdearvamisele kuulub, mida pärandusjätja oma alanejale iseseisva majapidamiselasutamiseks andnud on, ei ole leidnud küll teoreetilist käsitlust, omab aga kindla praksise.²⁾

---

1) Windscheid, op.cit. lhk.233.
Dernburg, op.cit. lhk. 278.

2) Windscheid, op.cit. lhk.235.

c) Kingitusena saadud varandusega koos peavad väljaandmisele kuuluma ka peale pärimisjärglusse astumist saadud viljad.¹⁾ Teisest küljest võib collationiks kohustatu nõuda tasu nende varanduste peale tehtud vajalikkude ja kasulikkude kulude eest; peale pärimisjärglusesse sisseastumist tingimata, enne seda niipalju kui neid alles on.

Kui collationi kohustuslikul pärijal ei ole enam alal juurdearvamisele kuuluvat varandust, või ei ole see enam te~~v~~es olukorras, siis on tema asendamiseks kohustatud, kui kaotus tema pahatahtlikkuse või hooletuse läbi tekkinud on.

d) Otsest sundust collationi täitmiseks ei ole; tema mittetäitmine kaotab aga collationi kohustuslikul õiguse oma pärimisosale teiste pärijate kasuks.

e) Collation leidis aset ainult eeldusel, et parandusjätja ei olnud teisiti korraldanud. Ka siis langeb collationi kohustus ära, kui seeläbi collationiks kohustatu osa kannatada saab.²⁾

---

1) Windscheid, op.cit. lhk. 237.
Dernburg, op.cit. lhk.276.

2) Windscheid, op.cit. lhk.234.

f) Vaideldav on küsimus, kui on collationiõiguslikkude pärijate kõrval teisi mittecollationiõiguslikke kaaspärijaid, nagu lesk ehk pärijaks tehtud mittealaneja, kas nad võivad siis collationi osas kaasaarvatud saada? Windscheid asub siin kindlalt eitaval seisukohal.¹⁾ Dernburg tähendab aga selle kohta: "Die richtige Antwort, ist, dass der Teil des Konferendum, welcher auf die Witwe fiele, wenn die gleichfalls Kollationsberechtigt wäre, bei dem Kollationspflichtigen ausser dem auf ihn selbst entfallenden Teil verbleibt".²⁾

g) Teiseks vaidlustekitavaks küsimuseks on, kas ka kaugemad alanejad, eriti lapse-lapsed, collationikohustuslikud on, siis kui nad oma surnud ülenejalt mingi kingituse (Ausstattung) on saanud ajal mil nende sugulust vahendav parens veel elas ja seega nad polnud veel pärandusjätja järgmised seadusjärgsed pärijad. Dernburgi arvates on siin vastus eitav, kuna see kingitus pole antud mitte lapse-lapse pärandusosast (Erbpoztion). Pärandusjätja ei olnud sel korral mitte arvamisel, et

---

1) Windscheid, op.cit. lhk.233.

2) Dernburg, op.cit. lhk.277.

lapse-laps tema pärijaks saaks.¹⁾

Vastupidiselt ütleb aga Windscheid: lapse-lapsed peavad mitte üksnes neile endile, vaid ka nende vanematele tehtud kingitused kokku tooma, nii palju kui need nendeni on ulatanud. Neile endile tehtud kingitused peavad nad ka siis kokku tooma, kui need enne nende vanemate surma tehtud on.²⁾

---

1) Dernburg, op.cit. lhk.277.

2) Winscheid, op.cit. lhk.236,237.

§ 2. Collatio areng Rooma õiguses.

a) Collatio emancipat.

Nagu juba eelpool tähendatud, sai vanem collatio oma aluse alanejate varandusliku õigusvõime erinevustest. Samal ajal, kui võimu all olevate alanejate poolt kogutud varandus, kuulus kogu ulatuses paterfamiliaalsele ja kuulus seega viimase surma korral ühiselt jagamisele, võisid emantsipeeritud lapsed oma erivaranduse enesele jätta ja siiski pärandaja varandusest osa saada. Selle ülekohtu kõrvaldas preetor oma ediktiga ja nõudis emantsipeeritutel nende erivaranduse juurdelismist pärandustompu. Vastasel korral ei saanud nad pärandaja varanduse jagamisest osa võtta. Siinjuures kerkis ülesse küsimus, mis sünnib siis, kui collationikohustuslikke emantsipeeritud enam on kui üks. Sellele leiame vastuse l. 1 § 24 D.h.t.37,6. Ulpianus libro 40 ad edictum: Portiones collationum ita erunt faciendae:

et puta duo sunt filii in potestate, unus emancipatus habens ^{z en} tūcēta: ducenta fratribus confert, sibicecūⁿtum: facit enim ^e iis partem, quamvis is sit, cui conferri non solet, quod si duo sint filii emancipati habentes trece-
na et duo in potestate, aequè dicendum est singulos singulis, qui sunt in potestate, ⁿcecūtena conferre, cen-
tena retinere, sed ipsos invicem nihil conferre, dotis quoque collatio in eundem modum fiet, ^uret quicumque confert, etiam suam personam numeret in partibus facien-
dis.

b) Peretūtarde kaasavara collatio liitus emantsi-
peeritute omaga. Esialgu oli peretütrel tsiviilne päri-
misõigus teiste laste kõrval, ilma et tema rikastumine
kaasavara näol oleks kõnealla tulnud. Aga ka temal oli
kaasavara erivaranduseks, nagu teistelgi emantsipeeri-
tutel, mis ei langenud ühisesse pärandustompu. Seepärast
nõudis preetor ka temalt collationi, kui ta varanduse
jagamisest tahtis osa saada ja mitte ainult dos provec-
ticia osa, vaid ka dos adventicia. Sest polnud ju mit-
te tähtis see, et tütar isalt midagi kätte oli saanud,
vaid asjaolu, et ta omas erivarandust.

Antonius Piusest alates pidi peretütar ka siis collationi teostama, kui ta tsiviilpärijana ülesastus.

Hilisemas õiguses pidi peretütar ka emantsipeeritud õdede-vendadega koos pärides collationi teostama, ehk küll ainult dos ~~protecti~~^{ti} osas, seega ainult isalt põlveneva kaasavara. See oli juba esimeseks uueks mõtte väljatuseks, mis hiljem üldiselt maksvusele pääsis.¹⁾

e) Uuem collatio mõte seisab ülenejate poolt üksikuile alanejaile kingituste läbi tekkinud ebavõrdsuse tasandamises.²⁾

Keiser Leo andis a. 472 ettekirjutise, et üleneja poolt alanejale tehtud dos ja proter nuptia donatio kuulub üleneja surma korral, temalt järeljäänud varanduse jagamisel, alanejate poolt juurdetoomisele, kes koos seadusjärgselt pärivad. Justinian arendas seda instituuti edasi, täielikuma kuju sai see aga praksises.

Uuem collatio arenes vanemast, eriti collatio doti- sest, mis omakorda collatio emantsipatist alguse oli

---

1) Dernburg, op.cit. lhk.274.

2) Windscheid, op.cit. lhk.275.

7

saanud. Aga temas peitub iseseisev, vanemast collatiost erinev printsiip. Tema aluseks ei ole enam laste õiguse võime vahe, vaid fakt, et keegi on paterfamiliaselt midagi saanud kingitusena, mis ei kuulu tsiviilõiguse järgi ühisele jagamisele. Kui mõned uuemad uurijad seda siiski silmas ei pea ja teda vanema collatioga analoogiliseks peavad, nagu väidab Dernburg,¹⁾ siis on see eksitus.

Ajajooskul on need collatio liigid muutunud ja vanemad nendest hoopis kadunud. Justiniani õiguses on veel ainult hilisem collatio maksev. Kõigepealt on collatio emancipati õiguse muutumisega võimu alt vabanendu alanejate õigus- ja pärimisvõime osas omas ulatuses väga oluliselt kitsendatud, ning lõpuks on Justiniani seadusandlus, milline kõik põhimõttelised vahed seadusjärgses pärimiskorras hävitanud on, täielikult kõrvaldanud. Sama sündis ka collatio dotisega.

---

1) Dernburg, op.cit. lhk.275.

§ 3. Collatio teostamine.

Vanem collatio toimus cautio teel. Collationi-
kohustuslikult nõuti erilist lubadust, mille alusel
nemad pidid oma varanduse juurde tooma, et siis ühine
jagamine võiks teostuda. Koos collatio sisulise muutu-
sega, muutus ka vorm ja hilisemas õiguses polnud enam
cautio nõuetav, vaid lihtsalt saadud vara hind võeti
arvesse seadusliku osa arvestamisel. Niipalju, kui col-
lationikohustusliku objekti väärtus ületas pärandist
saadava osa väärtuse, polnud mitte tarvis juurde tuua.
Vanema collatio juures võis aga ettetulla, et collatio-
nikohustuslik pidi rohkem juurde tooma, kui ta üldse
isa pärandist saab. Oli ta soovi avaldanud pärandist
osa saada ja cautio andnud, siis ei saanud ta enam pä-
rata, kui hiljem selgus, et ta collatio läbi kahju saab.
See pahe on uuema collatio juures kõrvaldatud.¹⁾

---

1) H. Dernborg, lhk. 278.

II osa.

§ 4. Collatio kehtivas õiguses.

A. Ülevaade meie tsiviilõiguse kodifikatsioonist.¹⁾

Enne 1864a. valitses Eesti maaalal tsiviilõiguse alal äärmine partikularisid. Ühenduses Venes toimetatud kodifitseerimistöödega kerkis vastav küsimus ülesse ka Baltimaade suhtes. 1829.a. moodustati komisjon kohaliku tsiviilõiguse kodifitseerimiseks, millise esimeheks sai Samson von Himmelstierna. Viimane kasutas eestkätt Rooma õigust ja arvestas kohalikkude normidega vähemal määral. Valminud eelnõu jäeti aga kõrvale, kuna kohalikke norme oli vähe kasutatud. Peterburgis soovitati esmajoones kehtivate normide kodifitseerimist, mitte aga uut koodeksit. Kohalik aadel

---

1) Dr. E. Ilus'a loengud 1938.a.

usaldas uue eelnõu väljatöötamise Bunge'le. Bunge oli juba varem teinud suure töö kohaliku õiguse süstematiseerimisel. Eelnõu väljatöötamine kestis ligi viis aastat ja eelnõu valmis aastaks 1862; lõplikul kujul valmis eelnõu a. 1864 ja võeti vastu. Eelnõu oli saksakeelne, kuid tõlgiti Korfi juhtimisel vene keelde ja avaldati ühel ajal mõlemas keeles ja kinnitati keiser Aleksander II käsul. Seadustik hakkas kehtima aastal 1865. Seaduse ametlik nimi on Läänemaa kubermangude seadustekogu III köide. Saksakeeles nimetatakse "Liv-, Est-, und Kurländisches Privatrecht". Eesti keeles on hakatud seadustikku kutsuma "Balti Eraseaduseks" (lühendatult BES).

BES jaguneb sissejuhatuseks ja neljaks raamatuks. Sissejuhatus sisaldab eeskirju seaduse ruumilise ja isikulise kehtkonna kohta, samuti määrusi seaduse tõlgendamise kohta. Esimene raamat sisaldab perekonnaõiguse, teine raamat asjaõigust, kolmas raamat pärimisõigust, neljas raamat obligatsioonõigust, millist osa aga seaduses

eneses nimetatakse nõudeõiguseks (Forderungsrecht, pravo trebovanija.)

Perekonnaõiguse osas BES on võrdlemisi lünklik. See seletub asjaoluga, et BES koostati ajal, mil oli kehtiv kiriklik abielu. Viimast normisid aga suurel määral kirikuseadused (VSK XI köide, 2 jagu.)

Pääle pandektilise Rooma õiguse olid veel kohalikud seadused BES-e allikaiks. Viimastest mainime järgmisi: Tallinna ja Riia õigust, Voldemar Eriku lääniõigust, maa- ja lääniõigusi. Ka Baltimail kehtivaid Vene seadusi kasutab allikaina ja peale kirikuõiguse normide (eriti 1834.a. Kirikuseaduse) ka Piiblit. Kuna kohalikud allikad olid väga puudulikud, siis tuli umbes 2/3 seadustiku sisust võtta Rooma õigusest. Sõnastuselt on BES võrdlemisi selge ja lihtne, kuigi on liiga kasuistlik. Seaduse sõnastus meenutab tugevasti õpperaamatu väljendusviisi. Nolde andmed näitavadki, et terve rida paragrahve on peaaegu sõna-sõnaliselt võetud tollaegseist pandektiõiguse õpperaamatuist.

Sisult on BES partikulaarne ja ka vananenud,

Viimane asjaolu on tingitud sellest, et Bunge pidi eelnõu koostamiseks kasutama kehtivat (s.o. enne 1864.a. kehtinud) õigust. Omaaja kohta oli BES siiski väljapaistev seadus. Olgugi et ta ei kannatanud välja võrdlust CC-ga, oli ta siiski hulga parem Vene seadustest. BES-l on tugevuseks see, et ta arvestab kohalikke olusid. Teisalt on aga seadustik vähe süstemaatiline ja peab silmas seisuslikku ühiskonda.

Hilisem seadusandlus ja reformi püüded.

Balti seaduste kogu III köite järgi pidi antama veel notariaalseadus, kinnistusraamatute seadus ja tsiviilkohtupidamise seadus. Bunge koostaski nende eelnõud, kuid Vene keskvoim takistas nende jõustumist, sest keskvoim püüdis kehtima panna üleriiklikke seadusi.

1870.a. senati ukaasiga anti BES-e tekstidest eesõigus venekeelsele, olgugi et see oli saksa keelse tõlge. Edasi tekkis kavatsus Vene 1864.a. kohtuseadusi väheste muudatustega kehtima panna

ka Baltimail. Vene kohtuseaduste kehtimiseks oli aga vajalik mõningate muudatuste tegemine nii BES-es, et viimast ühtlustada kohtuseadustega, kui ka kohtuseadustes enestes. See ülesanne usaldati senaator Gassmannile. 1899.a. toimuski Vene kohtuseaduste kehtimapanek Baltimail.

Iseseisvuse saavutamiseiga ei saanud Eesti luua kohe uut õiguskorda, vaid oli esialgu sunnitud säilitama endise 1918.a. antud Ajutise Administratiivseadustega jäeti kehtima kõik Vene seadused, mis kehtisid enamlise revolutsioonini 1917.a. 24. oktoobril.

Ometi toimusid BES-e suhtes muudatused. Nii kadusid ühes Seisuse kaotamise seadusega ka vastavad vaheteod BES-es. Partikularism jäi püsima ainult territoriaalselt. 1922.a. anti BES-e täienduseks novellseaduseks Abieluseadus, milline normib abielu sõlmimist ja lahutamist. 1925a. anti novellina Perekonnaseisu seadus. 1930.a. anti endisest Pihkva ja Petrogradi kubermangust E.V. külge liidetud maaaladele Balti eraseaduse asi-

ja nõudeõiguse laiendamise seadus. Mainitud aladel kehtis varem VSK X köide.

Juba varakult kerkis ülesse küsimus, kuidas talitada edaspidi tsiviilõiguse korraldamisel, kuna BES oli vananenud. Tekib tarvidus uue tsiviilkoodeksi järgi. Advokaat M. Pung j.t. soovitasid }GB kehtimapanekut meil. Viimase ettepaneku vastu vaidlesid vanemad juristid. }GB kehtimapaneku poolt toodi ette, et siis on meil kohe käepärast vastav kohtupraktis (Lausanne'i kõrgem kohus) ning teaduslik literatuur. Vastu väideti seda, et 1) Helveetsia on hoopis erinev geograafilise asendi ja kultuurilise taseme poolest ja 2) on }GB liiga lühike.

Lõpuks otsustati asuda uue eelnõu väljatöötamisele. Komisjon tegi tööd alul mehaaniliselt. Kõlbulikud paragrahvid jäeti püsima, kuna puudulikud asendati teiste seaduste sätetega. Nii loodi päranduse ja perekonnaõiguse eelnõud. Kuid mehaanilise töö tõttu ei olnud võimalik saavutada sisulist kooskõla. Arvustuse mõjul muutus komisjon oma töömeetodit. Eelmisele püüti anda abstrakt-

set ilmet ning vana seaduse asemele loodi sõnaliselt uus eelnõu, kuid sisse toodi ka uusi instituute.

1935.a. ilmus uus eelnõu, koosnedes üldosast, perekonna-, pärandus- ja asjaõigusest. Eelnõu saadeti ühes prof. Uluotsa poolt koostatud seletuskirjaga laiali arvamuste avaldamiseks.

1936.a. ilmus Tsiviilseadustiku eelnõu teises redaktsioonis, milline sisaldas pääle teiste osade ka obligatsiooniõiguse. Eelnõu koosneb 2125 paragrahvist. Mis puutub eelnõu allikaisse, siis nendena on kasutatud peamiselt senikehtivaid seadusi BES-st ja Eesti Vabariigi ajal antud novelle. Välismaiste eeskujudena on kasutatud BGB-i, Vene tsiviilseadustiku eelnõu, GB-i, CC-i, Ungari tsiviilseadustiku eelnõu, Rootsi perekonnaõiguse sätteid, Poola tsiviilseadustiku eelnõu ja Prantsuse-Itaalia ühise obligatsiooniõiguse projekti. Pääle toodud allikate ja Rahvasteliidu sellekohase komisjoni tööde on silmas peetud ka kohtupraksist ja doktriini.

Oma paragrahvide hulgalt on TsS eelnõu kesk-

mine. Sõnastuses on püütud olla abstraktne, kuid mitte sellisel määral nagu BGB-is. Lihtsuse, täpsuse ja abstraktsuse huvides on eelnõu kasutatud võimalikult lühikesi lauseid.

Sisuliselt on kõrvaldatud partikularism. Hinna-tes TsS eelnõu, peab tunnistama teda ajakohaseks nii sisult kui vormilt. Vähemad puudused temas ei pööra veel ta väärtust.

b. Collatio BES-es.¹⁾

BES-sse on Collatio instituut ülekandunud enam-vähem sellisena, nagu ta välja kujunes hilisemas rooma õiguses. Tema käsitlemisele asudes vaatleme teda üksikute osade viisi.

1. Collatio subjekt.

Provintsiaalõiguse järgi on collatsioonis kohustatud kõik pärandusjätja alanejad esimesest ja järgmisest astmest, lihalikud ja adopteeritud. Kas mitmesugused alanejad pärandusjätjaga, samast astmest (Grade)

---

1) Allikana on siinjuures kasutatud peamiselt Dr. C. Erdmann'i "Süstern des Privatrechts der Ostsee provinzen Liv-, Est-, und Curland", III jagu Riga 1892.

sugulased on, on ükspuha.¹⁾

2. Collatio objekt.

Printsiibiks on siin, et mitte igasugune üleneja poolt tehtud kingitus ühele alanejale ei kuulu hiljem collatio allax, vaid teatud kindlad objektid.²⁾ Provintsiaalõiguse järgi on nendeks:

a. naissoost alanejale tehtud kingitus kaasavara näol. Ükskõik, kas see juba üleantud oli, või ainult lubatud. Vahe seisab siin ainult vastutuse momendis.³⁾ Pole samuti tähtis, kas abielu on veel kehtiv, või juba lahutatud.

---

1) Erdmann, op. cit., lhk. 471.

Üldise õiguse järgi on see vaieldav

2) C. Erdmann, "System des Privatrechts der Ostsee proveingen, III j. lhk. 474.

3) C. Erdmann, op. cit., lhk. 474. "Es ist nicht ganz einerlei, ob die versprochene Mitgabe als solche aus dem Nachlass geliefert und dann conferirt wird, oder ob sie einfach wegfällt. Denn die Haftung für einen versprochenen Brautschatz ist auch nach Provintsiaalrecht eine andere als für einen Erbteil."

b. Veimevaka (Aussteuer) suhtes leiab collatio ainult erandlikul konkurentsi juhtudel abiellunud ja mitte-abielus olevate tütarde vahel aset, nii et see poegade juures langeb hoopis ära. ~~Ma~~ tütre pulmadeks tehtud kulutuste peale pole pojal collationiõigust.

c. Alanejatele, oma isikliku majapidamise sisseseadmiseks, tehtud kingitused. Siia kuuluvad ka naissoost alanejad, nii et nemad peavad ka oma erivaranduse, mis neile antud üleneja poolt mitte kaasavarana, kokku tooma.

Era- või sõjaväeteenistusse astumine ei tee mitte collatsioonikohuslikuks. Seda juhtu ei tunne kehtiv õigus üldse, küll aga praksis.¹⁾

d. Alanejatele tehtud harilik kingitus kuulub collatsioonikohustesse ainult siis, kui ta andmise momendil või hiljem pärandusjätja poolt sellisena mainitud oli, ehk kui kaaspärijad,²⁾ resp üks nendest

---

1) C. Erdmann, op. cit., lhk. 475.

2) C. Erdmann, " " " 475 "Hier ist also nicht bloss der collationspflichtige Miterb-sonder jeder andere mit diesem concursierende/Dependent, auch wenn er selbst nicht conferierte, collationsberechtiget."

midagi konfereerima pidi. Muid~~e~~ ei kuulu mingiks kindlaks otstarbeks tehtud kingitused "harilikkude kingituste" (simplariae donationes)^{hulka}. Samuti ei kuulu siia alaneja kasvatuse ja hariduse peale tehtud kulutused, ning alimendid, kui pärandusjätja colatsionikohustust mitte sõnaselgelt väljendanud pole.¹⁾

Alaneja võlgade maksmiseks tehtud annetused, samuti viimastele tehtud laenud, kuuluvad kui alanejate võlad pärandisse.²⁾

Kõigil nimetatud juhtudel kuulub collatsioni ainult pärandusjätja eluajal tehtud kingitused. Mis on tehtud testamendi kaudu, need on maksvad kui praelõgaadid ja ei kuulu collatsioni alla. Üksnes tuleb teda seaduslikku pärandusossa kaasa arvata, mis mitte tõeline collatsioon ei ole.²⁾

---

1) C. Erdmann, op. cit., lhk. 476. "Das gemeine Recht unterseheidet hier Alimente als Erfüllung des Elternpflicht von freigewährten und lässt die lätzteren eventuelle conferieren."

2) C. Erdmann, op. cit. lhk 476. "Weil es nicht zu Gunsten bestimmtes Miterben, sondern bloss zum Schaden des Notherben geschieht. Auch findet hier keine Einwerfung in den Nachlass, sondern eine Substraction vom Pflichtheil statt."

Seevastu kuulub aga kingitus surma juhuks (donatio mortis causa) collatsioonikohustusse.

Collatio äralangemine.

Collatio langeb ära:

1. Eelnenud pärandist lahtiütlemise korral ja päras-
tisel äraütlemisel kokkukutsumisel, sest collatio
eeldab pärandi jagamisest osavõtmist.
2. Kui pärandusjätja on ärakeelanud collatio.¹⁾
3. Collationiks määratud objekti hävimisel.

Collatio teostamine.

Siin on kaks erinevat meetodit. Üks, mille jär-
gi collatsioonikohustuslik objekt faktiliselt paran-
dustombu juurde lisada tuleb, s.o. reaalcollatsioon
ja teine, kus ainult selle väärtus juurde arvatakse
s.o. ideaalcollatsioon.

---

1) C. Erdmann, op. cit. lhk. 477. "Dagegen hat der überlebende Ehegatte nur in soweit ein Remonstrationsrecht gegen das Collationsverbot, als der Erblasser ~~Betz~~ willig verfügte und der überlebende ein Recht besass, ihm schädliche letzt-
~~willige~~ Verfügungen seines Gatten anzugreifen.

Balti eraõiguse kodifikatsioon on omaks võtnud rooma õigusest tuntud collatio teostamise moodused, mille järgi collatio objekti juurdetoomisega natuuras, ehk tegeliku väärtuse arvestamisega collatsioni kohustus läbiviidud saab. Valik nende kahe Collatio viisi vahel on collatsionikohustuslikul võimalik, missugune seisukoht üldise õiguse järgi vaieldav on.¹⁾ Seetõttu oli ~~täris~~ ^{Pidi} pärandiavamise momendil²⁾ olev väärtus juurde toodama, nii et õieti sellest silmapilgust saadud viljad collatio objektile juurde lisati.³⁾ Ehki seadustik otseselt seda ei ütle, tuleb collatio-nikohustuslikul vastutust kanda culpa ja doluse korral.⁴⁾ Seevastu võib ta aga kasulikkude ja vajalikkude

---

1) Erdmann, op. cit., lhk. 478.

2) Erdmann, op. cit., lhk. 478. "Eigentlich müsste hier der Augenblick der Einwerfung in Frage kommen, weil derselbe bei der directen Natureinlieferung massgebend ist." Die Codification zieht jedoch diese letztere Consequenz nicht, sondern lässt die Collationspflichtigen erst vom Moment der Mahnung, resp. des Verzuges für Früchte und ~~ginsen~~ ^{haften} haften."

3) Erdmann, op. cit., lhk. 478. "Die Frage ist jedoch auch gemeinrechtlich bestzitten.

4) Erdmann, op. cit., lhk. 478. "Direct gesagt wird dies nur für die Mitgabe. Es geht aber mittelbar auch aus Art. 2748, 3 hervor, indem bloss das

kulutuste eest tasu nõuda, niipalju kui neid kuni collationi teostamiseni käepärast on.¹⁾

Kuidas Collatio juures sünnib,
sellekohta toob Erdmann järgmise näite: Ein Testament setzt z. B. zwei Descendenten A. und B. sowie einen extraneus C. jeden zu einem Drittel auf einen Nachlass von 15000 ein. A. hat jedoch ausserdem 5000 zu conferieren. Hier erhält zuerst C. ein Drittel des ursprünglichen Nachlasses = 5000. ~~Edann~~ *Edann* *sodann* werden A-s zu conferierende 5000 hinzugeschlagen, so dass der neue Nachlosscomplex wieder 15000 beträgt, dann A's und B's Quoten, da C bereits befriedigt ist, von $\frac{1}{3}$ auf $\frac{1}{2}$ des Nachlasses gesteigert = 7500 und hierauf dem A. 5000 in Abzug gebracht, so dass er 2500 erhält.

Casuell Untergegangene von der Collation befreit wird und gilt zweifellor im gemeinen Recht, Windscheid a.a. O. II § 610 Not. 23 (wenn auch für *culpa levis in concreto*.)

2) Erdmann, op. cit., lhk. 478.

§ 5. Collatio TsS. eelnõu järgi.

Kuna käesoleva töö kirjutamisel mul Tsiiviilseadustiku eelnõu teksti käepärast polnud, siis olen siinjuures kasutanud ainult prof. dr. E. Ein'i artiklit juriidilises ajakirjas "Õigus" № 4, 1939a. Nimetatud artiklis tähendab prof. Ein: "Olulisi muudatusi on ette võetud juurdearvamise (collatio) kohustuses. Eestkätt tuleb mainida, et juurdearvamisele kuulub, kuivõrra parandaja ei ole määranud teisiti, ka "alaneja hariduse ja elukutseks ettevalmistuse peale tehtud kulud, kuivõrd nad ületavad parandaja jõukusele vastava määra." (§ 831 p. 2. vrd. BES art 2758). Hindamist pärandi jagamise juures on leidnud ka laste töö vanemate majapidamisel: "Täisealised lapsed, kes oma vanemaid ühes majapidamises on teetanud tööga või sissetulekutega, võivad vanemate pärandi jagamisel nõuda selle eest õiglast tasu, olgu siis et nad on sellest tasust sõnaselgelt loobunud" (§ 835).